

Polla, Belo

Životné jubileum PhDr. Vladimíra Nekudu, CSc.

Archaeologia historica. 1987, vol. 12, iss. [1], pp. 451-453

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139739>

Access Date: 16. 10. 2024

Version: 20241016

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

cenzií (dielo hodnotené už pri predošlých jeho jubileách a dnes dosahuje temer 400 položiek), svedčiacich o šírke jeho záujmu, ale aj o systematickom sledovaní domácej i zahraničnej produkcie. Veľkú časť seba zanechal i v rezorte slovenského muzejníctva, predovšetkým na pôde Slovenského národného múzea v Bratislave, v službách ktorého pracoval jedno štvrtstoročie (od roku 1960). Redigoval „Zborník Slovenského národného múzea — História“ ako aj edíciu „Fontes SNM“. Mnoho svojich ideí prenechal svojim spolupracovníkom a predovšetkým žiakom. Integrované snahy prejavuje dodnes v úzkej spolupráci predovšetkým s moravskými, ale aj českými archeológmi. Svojím plodným životom, svojim „rozdávaním sa“, chtiac-nechtiac mladšej generácii archeologickej obce priam vnucuje ist dopredu, pracovať, mať odvahu a podnikat' v tom najlepšom slova zmysle, radovať sa i trpieť, ale ne vzdávať sa. Veriť si a veriť aj iným, aby sme v spojení s nimi našli a pocítili zmysel seba v kolektíve a práci.

V skromnom medailóniku nechceli sme, ale ani nemohli sme sa dotknúť jeho mnohostrannej činnosti. Chceme ale vyjadriť nášmu jubilantovi vďačnosť a želanie dostatku zdravia i tvorivých síl pri jeho sedemdesiatke. Prijmite ho úprimne od všetkých tých, ktorým ste nezištne pomáhali svojimi skúsenosťami a vedomosťami.

MICHAL SLIVKA

Životné jubileum PhDr. Vladimíra Nekudu, CSc.

Pri okruhlom a vzácnom životnom jubileu nášho oslávenca PhDr. Vladimíra Nekudu, CSc.*) uplynie i tridsať rokov našej spoločnej práce na poli múzejnom i na poli bádania v oblasti historickej archeológie. Práve toto bolo mi impulzom, aby som, ako jeden z jeho blízkych spolupracovníkov zo Slovenska, napísal zdravicu na oslavu šesťdesiatin V. Nekudu.

Dnes už môžeme smelo povedať, že náš jubilant patrí k priekopníkom a zakladateľom novej historickej disciplíny — historickej archeológie nielen na Morave, ale u nás vôbec. Jej základy začali sa klásť v päťdesiatych rokoch. Ťažko si predstaviť bádanie i terenné výskumy v oblasti historickej archeológie v ČSSR bez práce a výskumov V. Nekudu. Už jeho vysokoškolské štúdium ho predurčovalo na túto úlohu (študoval históriu, latinu a klasickú archeológiu), ktoré ukončil druhou štátnou skúškou v r. 1951. Doktorátu z filozofie dosiahol r. 1952.

Po krátkom intermezzu stredoškolského profesora prešiel r. 1959 do Moravského múzea v Brne. Tu začal pracovať v Historickoarcheologickom oddelení, ktoré od 1. 7. 1959 aj vedie. Dal tomuto oddeleniu novú náplň a snažil sa vytvoriť také podmienky pre prácu v tomto oddelení, aby sa ono zameralo predovšetkým na problematiku historickej archeológie. Ale tak, ako na Slovensku, nie vždy boli ideálne podmienky a porozumenie pre túto novú vedeckú disciplínu, tak tomu bolo aj v Moravskom múzeu. I napriek tomu, že úlohy historickej archeológie boli a sú v súlade s požiadavkami a s úlohami marxistickej historiografie, musel aj V. Nekuda, ako vedúci oddelenia, najmä v prvej polovici sedemdesiatych rokov prekonávať mnohé organizačné a štrukturálne ťažkosti.

Nekuda skúsený odborník, archeológ, historik i muzejník, ktorý medzitým roku 1964 dosiahol vedeckú hodnosť kandidáta historických vied na UK v Prahe, nedal sa odradiť ťažkosťami. Svojou vedecko-výskumnou, publikačnou, organizátorskou i redaktorskou prácou dokázal oprávnenosť, ba nutnosť, existencie tohto oddelenia v Moravskom múzeu v Brne. Dnes nikto nepochybuje o tom, že i tu vyhrala nová vedecká historická disciplína — historická archeológia.

V. Nekuda patrí u nás vôbec k historickým archeológom, ktorý už v svojej prvej publikácii *Zaniklé stredoveké osady na Moravě v období feudalizmu* (Brno 1961) poukázal na význam štúdia zaniknutých stredovekých dedín, a to nielen u nás, ale v rámci európskom. Už v tejto, v podstate súpisovej, knihe vychádzajúcej vo väčšine z historických prameňov prvýkrát poukázal aj na dôležitosť a nezastupiteľnosť archeologických prameňov, na ich bezpodmienečnú nutnosť pre a pri štúdiu feudalizmu nielen u nás, ale v celej Európe. Poukázal na to, že pri štúdiu feudalizmu je nutné študovať a objavovať zaniknuté stredoveké osady, a to komplexne aj z hľadiska iných vedných disciplín (národopis, geografia a pod.), ba aj z hľadiska prírodovedných disciplín (dendrológia, fosfátová analýza a pod.), čiže už vtedy sa dožadoval interdisciplinárnej spolupráce. Už vo svojej spomenutej knihe poukázal, že materiálna kultúra (hnuteľná i nehnuteľná) získaná archeologickým výskumom, správne stratifikovaná a vyhodnotená je práve tak primárnym prameňom historickým ako je písomný prameň. Často ešte dôležitejší, lebo je starší a doplnia písomné prameňe, ktoré u nás zhruba pochádzajú až z 12.—13. storočia.

Na pramennú hodnotu a dôležitosť hmotných pamiatok predovšetkým keramiky poukázal už v svojej kandidátskej disertácii *Středověká keramika na Moravě* r. 1964 a v spoločnej knihe s K. Reichertovou *Středověká keramika v Čechách a na Moravě* (Brno 1968). Toto dielo treba skutočne považovať za základné pre štúdium stredovekej keramiky v Čechách a na Morave, bez ktorého sa však nezaobídu ani bádatelia zo Slovenska a z ďalších susedných oblastí.

Práve preto, aby získal pre štúdium feudalizmu čo najviac archeologických prameňov okrem systematických výskumov zameran sa V. Nekuda aj na záchrané a zistovacie výskumy na niekoľkých ďalších desiatkach lokalít, ktoré doniesli veľa archeologického pramenného materiálu pre dejiny zaniknutých stredovekých dedín-osád na Morave (Prehľad výskumov v r. 1952—1976 pozri *Vlastivědný věstník moravský* 29, 1977, s. 173 n).

Pri svojich systematických výskumoch V. Nekuda snažil sa odkryť celý komplex zaniknutej dediny, a to sa mu podarilo prvýkrát pri výskume Pfaffenschlagu a druhýkrát pri Mstěniciach, to čo sa nám, žiaľ, na Slovensku ešte nepodarilo.

Prvej lokalite, na ktorej bádal v rokoch 1960—1971, venoval monografiu: *Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic (Příspěvek k dějinám středověké vesnice*, Brno 1975). Je vlastne v českej literatúre prvou prácou, ktorá opisuje dejiny zaniknutej obce predovšetkým na základe archeologických prameňov. Nekuda výskumom odkryl pôdorys celej stredovekej dediny s veľkým množstvom archeologických nálezov. Výskum dokázal a osvetlil vývoj osídlenia na hornom toku Moravskej Dyje a ukázal, že kolonizačné stredoveké dediny nadviazali na staršie slovenské osídlenie a že nemeckí osadníci z Rakúska i v hmotnej kultúre nadviazali na prvky a tradície slovenské (na Slovensku dokázal to výskum v Kežmarku). Tomuto predkolonizačnému osídleniu Pfaffenschlagu venoval i samostatné štúdie: *K vývoji zemědělských sídlišť v 10.—13. století na Moravě ve světle pramenů hmotných* (AH 3, 1978, s. 171—182), *Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výskumů zaniklých osad* (AH 7, 1982, s. 33—66). V obidvoch štúdiách poukázal na pôdorysný vývoj stredovekých (predkolonizačných) osád i na súčasť domov, ako sú vykurovacie zariadenia (pece), na pivnice, podzemné chodby, obilné jamy a pod.

Svoje životné jubileum, možno tak povedať, oslávil prvým zväzkom chystanej viaczväzkovej monografie o výsledkoch viacdesaťročného výskumu v Mstěniciach, a to: *Mstěnice — Zaniklá středověká ves u Hrotovic — Hrádek—tvrz—dvůr—předsunutá opevnění 1* (Brno 1985). V tomto zväzku svojej monografie zameran sa V. Nekuda na výskum opevnenej časti tejto dediny, čiže na priestory, ktoré patrili tamajšiemu zemepánovi, ako jeho obytná časť. V tomto zväzku, možno povedať bez nadsázky, prvýkrát priniesol nové základné poznatky o vývoji opevnených sídiel a o hospodárení nižšej šľachty, vykreslil v ňom obraz života a životnej úrovne menšieho zemana, a tým sa stáva táto monografia jednou zo základných prác v oblasti historickej archeológie nielen v našom, ale i európskom kontexte.

Náš jubilant vo svojich štúdiách, referátoch i monografiách jasne ukázal, že jedine pramene historické spolu s prameňami archeologickými tvoria pevnú základňu vedného odboru, ktorý dnes predstavuje historická archeológia. Výskumy z oblasti historickej archeológie sú presvedčivým dôkazom, že dnes nie je možné študovať problematiku stredovekého osídlenia, ani jeho vnútornú štruktúru a vývoj dedinských sídlisk bez historickoarcheologických prameňov.

Doterajšie práce V. Nekudu riešia závažné úlohy z pozície marxizmu-leninizmu a prispievajú k plneniu základného výskumu i v rámci plnenia úloh štátneho plánu základného výskumu.

Náš jubilant nie je len archeológ-historik, ale je i všeobecne uznávaným múzejníkom. Svedčia o tom výstavy i expozície, ktoré doteraz realizoval a ku ktorým napísal nielen libretá ale aj scenáre, ba aj katalógy. Sú to výstavy, ktoré sa stretli u nás, ale i v zahraničí so zaslúženým hodnotením. V našej jubilejnej čрте nemožno vypočítat všetky výstavy, ktoré pod vedením jubilanta sa uskutočnili. Poukážem aspoň na dve: *Zmizelý život* (1967—1970) a *Středověká vesnice na Moravě* (1981). Obidve uvedené výstavy vzbudili zaslúžený ohlas nielen doma, ale i v zahraničí. Tá prvá bola inštalovaná i vo viacerých európskych mestách. Správne je konštatovanie, že výstavy mali nielen odborný, ale i kultúrno-politický význam.

Okrem úloh, na ktorých sa V. Nekuda zúčastňoval, nemožno nespomenúť i jeho pedagogickú činnosť. Veď od r. 1964 externe prednáša na Filozofickej fakulte Univerzity J. E. Purkyně v Brne. V rokoch 1968—1972 prednášal na katedre muzeológie pri Národnom múzeu v Prahe.

Nie menej záslužná je Nekudova organizačná práca nielen na poli historickej archeológie, ale i v spolkárskom a odborárskom živote vôbec. V ROH zastával rôzne funkcie, od r. 1962 bol členom KVOS školstva, vedy a umenia; od r. 1967 bol predsedom KVOS umenia, kultúry a spoločenských organizácií a bol členom ÚV menovaného zväzu až do r. 1974, kedy zo zdravotných dôvodov musel sa vzdať tejto funkcie. Jeho odborárska angažovanosť bola k 50. výročiu KSČ ocenená diplomom ÚV KSČ, vlády ČSSR a ÚRO. Pri príležitosti 25. výročia Víťazného februára obdržal strieborný odznak ROH a ďalšie.

Bez nášho jubilanta ťažko si možno predstaviť v posledných desaťročiach činnosť Múzejného spolku, dnes Múzejnej a vlastivednej spoločnosti v Brne, v ktorej zpočiatku bol tajomníkom, od roku 1970 jej predsedom a v podstate vedie celú edičnú činnosť tejto spoločnosti. Je výkonným redaktorom Vlastivédneho véstníku moravského, vedúcim redaktorom Vlastivédy moravské a výkonným redaktorom Časopisu Moravského múzea, oddiel spoločenských vied. Svoje organizačne a redaktorsko-edičné skúsenosti uplatnil a uplatňuje i pri organizovaní každoročných celoštátnych konferenciách z historickej archeológie. Bol pri ich zrode a sám zorganizoval viacero z týchto konferencií. Jeho a len jeho zásluhou je, že od roku 1976 vychádza zborník *Archeologia historica*. Doteraz vyšlo 11 ročníkov a 12. je v tlači.

Pri šesťdesiatke V. Nekudu nemožno nespomenúť i jeho spoluprácu s vedeckými ústavmi viacerých európskych zemí. Zvlášť treba poukázať na jeho aktívnu vedecko-výskumnú prácu v Pohavolí. Tu sa podiela okrem vedenia výskumov v teréne i na spracovávaní hmotnej kultúry ranného feudalizmu v uvedenej oblasti.

V krátkej životopisnej črte nie je možné zhodnotiť celú bohatú činnosť nášho jubilanta ani jeho rozsiahlu publikačnú činnosť, možno však povedať, že V. Nekuda patrí k našim najpoprednejším bádateľom v oblasti historickej archeológie. Za to mu patrí naše úprimné poďakovanie celej obce československých archeológov. V ich mene, ale i v svojom prajem nášmu jubilantovi ešte veľa ďalších úspechov v práci, veľa zdravia a pohody do ďalších rokov života s privolaním:

Ad multos felicissimosque annos!

BELO POLLA

P o z n á m k a

*) Narodil sa 23. mája 1927 vo Viceniciach, okr. Třebíč, v robotníckej rodine (otec murár, matka poľnohospodárska robotníčka). Ľudovú školu vychodil v rodnej obci, meštiansku v Náměšti nad Oslavou. Gymnaziálne štúdium absolvoval s maturitou v rokoch 1940—47 na reálnom gymnázium v Třebíči. Po maturite študoval na Filozofickej fakulte Univerzity J. E. Purkyně v Brne v r. 1947—1951.